

Analiza independentă a bugetului: Analiza resurselor dedicate educației incluzive

AUTOR: Tatiana Savva

Material realizat în cadrul proiectului „Societatea civilă pentru dreptul la educație pentru toți copiii din Moldova”, implementat de APSCF cu suportul financiar oferit de Oxfam IBIS.

Această publicație a fost realizată cu sprijinul financiar al Education Out Loud. Conținutul său este responsabilitatea exclusivă a autorului și nu reflectă neapărat punctele de vedere ale APSCF și partenerilor de finanțare Oxfam IBIS și GPE.

CUPRINS

- 2 GLOSAR DE TERMENI BUGETARI ȘI LISTA DE ABREVIERI
- 4 INTRODUCERE
- 8 FINANȚAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI GENERAL
- 11 FINANȚAREA EDUCAȚIEI INCLUZIVE
- 14 FINANȚAREA INSTITUȚIILOR DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR ȘI SECUNDAR GENERAL (PRIMAR, GIMNAZIAL, LICEAL)
- 18 FINANȚAREA EDUCAȚIEI INCLUZIVE LA NIVELUL INSTITUȚIILOR DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR ȘI SECUNDAR GENERAL (PRIMAR, GIMNAZIAL, LICEAL)
- 21 ANALIZA NECESITĂȚILOR EDUCAȚIEI INCLUZIVE - REZULTATELE CHESTIONARULUI

GLOSAR DE TERMENI BUGETARI

BUGET	totalitatea veniturilor, cheltuielilor și surselor de finanțare, destinate pentru realizarea funcțiilor autorităților publice centrale și locale
BUGETELE LOCALE	totalitatea veniturilor, cheltuielilor și a surselor de finanțare, destinate pentru realizarea funcțiilor autorităților administrației publice locale
BUGETELE UNITĂȚILOR ADMINISTRATIV-TERRITORIALE DE NIVELUL ÎNTÂI	bugetele locale care reprezintă bugetele satelor (comunelor), orașelor (municipiilor, cu excepția municipiilor Bălți și Chișinău)
CALENDAR BUGETAR	plan de activități aferente procesului bugetar cu stabilirea termenilor limită de realizare și autorităților publice responsabile
CHELTUIELI BUGETARE	totalitatea plăților aprobate în buget/efectuate de la buget, cu excepția celor aferente operațiunilor cu activele financiare și cu datoriile bugetului
CHELTUIELI CURENTE	totalitatea cheltuielilor bugetare, cu excepția cheltuielilor pentru investiții capitale
CHELTUIELI DE PERSONAL	totalitatea cheltuielilor destinate remunerării muncii și plăților pentru contribuțiile și primele de asigurări obligatorii a angajaților din sectorul bugetar, pentru munca efectuată de aceștia în decursul unei perioade
CLASIFICAȚIE BUGETARĂ	sistem unificat de coduri ce grupează și sistematizează indicatorii bugetari conform anumitor criterii, pentru asigurarea comparabilității, precum și normele metodologice de aplicarea a acestora
DATORIE A BUGETULUI LOCAL	totalul sumelor obligațiilor neonorate și dobânzilor datorate și neonorate, contractate de către autoritatea publică locală pentru finanțarea deficitului bugetar

INVESTIȚII CAPITALE	cheltuieli bugetare destinate pentru formarea activelor fixe (construcția și/sau renovarea, reconstruirea sau extinderea activelor fixe existente)
PROCES BUGETAR	consecutivitate a activităților de elaborare, examinare, aprobare, executare și raportare a bugetelor
PROIECT DE BUGET	sinteză a estimărilor de venituri și cheltuieli, a soldului bugetar și a surselor de finanțare a unui buget, întocmit de către autoritatea publică locală (primărie) și prezentat spre aprobare consiliului local
SOLD BUGETAR	diferența dintre veniturile și cheltuielile bugetului. Soldul negativ al bugetului reprezintă deficit, soldul pozitiv – excedent, iar soldul „zero” reprezintă echilibrul bugetar
VENITURI BUGETARE	mijloace financiare aprobate în buget/încasate la buget, cu excepția celor aferente operațiunilor cu activele financiare și cu datoriile bugetului
VENITURI PROPRII	venituri ale bugetelor unităților administrativ-teritoriale, formate din impozite, taxele și alte plăți care se încasează direct și integral la bugetele respective
TRANSFERURI CU DESTINAȚIE GENERALĂ	mijloace financiare alocate, cu titlu definitiv, de la bugetul de stat la bugetele unitățile administrativ-teritoriale pentru finanțarea domeniilor proprii de activitate ale autorităților administrației publice locale
TRANSFERURI CU DESTINAȚIE SPECIALĂ	mijloace financiare alocate, cu titlu condiționat, de la bugetul de stat și/sau de la alte bugete la bugetele unităților administrativ-teritoriale pentru asigurarea exercitării funcțiilor publice sau în alte scopuri speciale

LISTA DE ABREVIERI

AIB - Analiza Independentă a Bugetului
 APL - Autoritate Publică Locală
 BS - Bugetul de Stat
 CDS - Cadru Didactic de Sprijin
 CES - Cerințe Educaționale Speciale
 CRAP - Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică
 CREI - Centrul de Resurse pentru Educație Incluzivă
 EI - Educație Incluzivă
 FEI - Fondul Educației Incluzive
 HG - Hotărâre de Guvern
 IT, TI - Tehnologii Informaționale
 MF - Ministerul Finanțelor
 PEI - Politica Educației Incluzive
 SAP - Serviciu de Asistență Psihopedagogică
 UAT - Unitate Administrativă Teritorială

INTRODUCERE

Analiza Independentă a Bugetelor (AIB) are drept scop evaluarea efortului depus de instituții în vederea oferirii serviciilor educaționale. În fond, lucrarea reprezintă o diagnoză succintă și presupune analizarea unui set de indicatori, ce se referă la modul de finanțare și organizare a serviciilor educaționale la nivelul școlilor din comunități.

Sub aspect metodologic, analiza se bazează pe compararea valorilor indicatorilor atestați de instituția examinată cu cele înregistrate la nivel de raion și de țară. Această abordare permite evidențierea domeniilor deficitare la instituțiile/școlile analizate. De exemplu, dacă cheltuielile per elev la școală depășesc cu mult nivelul mediu al acestui indicator înregistrat la nivel de raion/țară, este evident că acest parametru ar putea indica utilizarea exagerată a fondurilor de care dispune instituția educațională și în acest sens ar fi oportună o optimizare a modului de folosire a resurselor financiare.

AIB este un instrument ce nu are o formă și un conținut standard. Acesta poate fi ajustat, fie prin reducerea indicatorilor analizați, în dependență de aspectele care reprezintă cel mai mare interes pentru elevi, părinți, profesori și administrațiile școlilor, fie prin extinderea parametrilor examinați pentru a obține o imagine mai amplă privind starea serviciilor educaționale. Totodată, analiza este un exercițiu relativ simplu ce poate fi realizat de orice persoană. De exemplu, pe site-ul www.sime.md (rubrica „Fișele școlilor”) sunt plasați indicatorii ce reflectă activitatea școlilor, iar pentru realizarea AIB datele pot fi preluate de pe adresa indicată. În fond, analiza permite o înțelegere mai bună din partea publicului a modului de finanțare a sectorului educațional și asigură o percepere mai clară privind calitatea serviciilor prestate de către instituțiile de învățământ. În vederea informării comunității este indicat ca, cel puțin odată pe an, administrația școlii să realizeze o analiză independentă a bugetelor care să fie făcută public.

Noi însă vom adăuga un element nou acestei analize clasice și vom analiza modul în care sunt cheltuiți banii din Fondul Educației Incluzive. Principul rămâne același.

Obiectivele principale ale Analizei Independente a Bugetelor sunt:

- Sporirea gradului de înțelegere de către populație a bugetului. În procesul AIB aspectele tehnice ale unui buget oficial sunt prezentate într-o formă mai simplificată sau cu explicații detaliate, pentru a fi pe înțelesul unui grup cât mai larg din populație. De asemenea, în cadrul AIB sunt scoase în evidență doar aspectele esențiale ale bugetului

public. În cazul monitorizării alocațiilor bugetare destinate educației incluzive, este vorba de o reflectare mai populară a ce înseamnă Fondul pentru Educație Incluzivă (FEI) și cheltuielile pe care acestea le acoperă, cheltuieli per copil cu cerințe educaționale speciale (CES) pentru a-i asigura accesul la serviciile educaționale consacrate prin Constituție, natura economică a acestora (cheltuieli curente sau investiții) ș.a.

- Influențarea de către cetățeni a alocațiilor bugetare. AIB contribuie la o mai bună înțelegere de către populație a impactului cheltuielilor din bugetul public asupra vieții lor cotidiene și ajută la mobilizarea opiniei publice pentru a atinge un nivel mai echitabil de alocații din buget. După cum vom vedea mai jos, una din cele mai mari probleme actuale este că politica de cheltuieli actuală nu asigură nici numărul suficient de cadre didactice și personal calificat pentru a asigura educația incluzivă, dar nici nu oferă oportunități pentru dezvoltarea profesională a acestora. La fel, există limitări importante la capitolul investiții și asigurarea bazei tehnico-materiale ale Centrului de Resurse pentru Educație Incluzivă (CREI) și Serviciului de Asistență Psihopedagogică (SAP). Mai mult, politicile de cheltuieli actuale nu acoperă angajamentele Guvernului asumate prin Programul de dezvoltare a educației incluzive în Moldova în 2011 – 2020^[1]. Eforturile asociate ale tuturor actorilor afiliați pot fi formulate și promovate în pledoariile țintite pe aceste obiective, odată identificate și cuantificate.
- Îmbunătățirea alocării țintite a fondurilor bugetare către toate grupurile de populație prin prisma drepturilor omului. Grație AIB se poate identifica în ce măsură bugetul public adresează într-un mod echitabil și nediscriminatoriu problemele tuturor grupurilor de populație din localitate. Tocmai această analiză poate scoate în evidență dacă de alocările bugetare nu beneficiază anumite grupuri (e.g. persoane cu cerințe speciale, femei, tineri etc.). Drept rezultat, alocațiile bugetare pot fi ajustate și alocate mai țintit pentru rezolvarea problemelor concrete a acestor grupuri de populație. În cazul educației incluzive, alocarea țintită a finanțelor ține de asigurarea unui nivel corect al cheltuielilor per elev cu CES, și adaptarea formulei de finanțare al FEI. După cum vom arăta mai jos, componenta rațională de până la 2% dedicată FEI, poate fi una puternic inequitabilă, în condițiile în care numărul de copii cu CES poate varia puternic la nivel de raion, dar și instituție.
- Inițierea dezbaterilor asupra priorităților de cheltuieli. Cu ajutorul AIB sunt analizate prioritățile existente de cheltuieli și în ce măsură ele corespund problemelor existente ale localității. În baza AIB se pot iniția discuții de ajustare a cheltuielilor bugetare la problemele existente în localitate, dar și la nivel național, dacă se depistează că nu există o legătură bine fundamentată între ele.

În Analiza Independentă a Bugetelor sunt incluse cel puțin următoarele aspecte-cheie:

- Analiza cheltuielilor bugetare prin prisma priorităților de politici. Orice buget trebuie să reflecte prioritățile de politici ale autorității locale. Deseori, alocațiile bugetare nu corespund însă priorităților stabilite în documentele de politici/de dezvoltare strategică. De exemplu, autoritatea locală (primăria) aprobă un document de dezvoltare strategică a localității și stabilește câteva priorități de acțiuni. Apoi, pentru aceste priorități nu se alocă fonduri fie din considerentul lipsei de finanțe, fie din cauza că programul nu a fost realist scris. AIB are scopul să identifice dacă există discrepanțe între buget și angajamentele autorității și să vină cu propuneri de ajustare a acestora.
- Analiza cheltuielilor bugetare pe o perioadă de mai mulți ani. Analiza tendințelor de cheltuieli bugetare pe parcursul a mai multor ani este esențială pentru a vedea în ce măsură autoritatea locală își respectă angajamentele și finanțează anumite priorități stabilite în documentele sale de dezvoltare strategică a localității. Analiza unui singur an poate să nu dea rezultate concludente în această privință, deoarece finanțarea pentru un domeniu prioritar poate varia semnificativ de la an la an. De asemenea, analiza pe o perioadă mai lungă permite de văzut în ce măsură cifrele planificate și cele realizate diferă (e.g. diferențele pot fi cauzate de diminuarea transferurilor din partea Bugetului de Stat).
- Analiza alocațiilor bugetare pentru anumite grupuri sociale vulnerabile sau subreprezentate în viața comunitară. Un obiectiv important al politicilor publice, care ar trebui să fie finanțat inclusiv din bugetul local, este incluziunea socială și asistența diferitor grupuri defavorizate/subreprezentate a populației (e.g. persoane cu cerințe speciale, tineri, femei, vârstnici, minorități etnice). În cadrul AIB se analizează dacă autoritatea locală dispune și finanțează astfel de programe țintite pe grupurile dezavantajate/subreprezentate ale populației.
- Pe lângă aspectele menționate, AIB poate fi cu mult mai detaliată și conține analize în baza unui spectru larg de indicatori bugetari. Complexitatea fiecărei AIB depinde de experiența echipei, responsabile de elaborarea analizei.

[1] <https://mecc.gov.md/ro/content/programul-de-dezvoltare-educatiei-incluzive-republica-moldova-pentru-anii-2011-2020>

Lista orientativă a indicatorilor ce pot fi examinați în cadrul analizei independente a bugetelor

INDICATORI	EXPLICAȚIE	MOD DE CALCUL / COMENTARII	PERIOADA DE REFERINȚĂ	SURSA DATELOR
Valoarea cheltuielilor efectuate (doar la nivel de școală analizată)	Indicatorul reprezintă volumul cheltuielilor efectuate de instituția educațională în decursul unui an calendaristic	N/A	an calendaristic	
Pondere surselor financiare obținute din surse extra-bugetare (la nivel de școală)	Un rol deosebit trebuie de dat surselor extra-bugetare provenite din sponsorizări, donații și a celor atrase din contul proiectelor. O pondere mai mare a acestora permite școlii să finanțeze mai multe proiecte, pentru care nu este prevăzută finanțarea din cadrul mijloacelor bugetare.	N/A	an calendaristic	
Cheltuieli per elev	<p>ȘCOALĂ: indicatorul este calculat prin raportarea volumului cheltuielilor efectuate de instituția educațională în decursul unui an calendaristic la nr. elevilor din acel an.</p> <p>RAION/ȚARĂ: indicatorul este calculat prin împărțirea sumei cheltuielilor realizate de fiecare instituție educațională din raion/țară în decursul unui an calendaristic la nr. elevilor din raion/țară în acel an.</p> <p>Cheltuielile școlii per elev mai mari comparativ cu valorile înregistrate la nivel de raion și/sau de țară ar putea indica asupra unei utilizări ineficiente a fondurilor de care dispune școala.</p>	<p>Nr. elevilor din anul calendaristic $t = 1/2 \cdot (\text{Nr. elevilor din anul școlar precedent}) + 1/2 \cdot (\text{Nr. elevilor din anul școlar curent})$</p> <p>Exemplu: Nr. elevilor din anul calendaristic 2019 = $1/2 \cdot (\text{Nr. elevilor din anul școlar 2018/2019}) + 1/2 \cdot (\text{Nr. elevilor din anul școlar 2019/2020})$</p>	an calendaristic	<p>RAION: baza de date a cheltuielilor publice BOOST, Direcția Educație a Consiliului Raional.</p> <p>ȚARĂ: baza de date a cheltuielilor publice BOOST, publicația statistică „Educația în Republica Moldova” preluată de pe site-ul Biroului Național de Statistică.</p>
Numărul elevilor per școală	<p>ȘCOALĂ: indicatorul reprezintă nr. elevilor ce au frecventat instituția de învățământ în decursul unui an de studii.</p> <p>RAION/ȚARĂ: indicatorul se calculează prin numărul elevilor dintr-un an de studii raportat la numărul școlilor ce au activat în același an de studii.</p> <p>Nr. de elevi din școală mai mic comparativ cu nr. mediu de elevi per instituție educațională atestat la nivel de raion/țară ar putea indica asupra nevalorificării integrale a spațiilor disponibile de către instituția educațională analizată. La rândul său, acest fapt determină cheltuieli per elevi mai mari în școala analizată comparativ cu media pe raion/țară.</p>	<p>Pentru o imagine integrală, pe lângă nr. elevilor per școală ar fi bine de luat în considerație alți 2 indicatori, ce sunt analizați doar la nivel de instituție educațională:</p> <ul style="list-style-type: none"> - raportul dintre nr. de elevi ce au frecventat instituția în decursul unui an de studii și nr. de elevi pentru care este prevăzut școala; - ponderea spațiilor neutilizate din suprafața totală a școlii. <p>Dacă, concomitent, raportul dintre nr. efectiv de elevi și nr. de elevi pentru care e prevăzută școala este scăzut (are valori mult mai mici decât 1, sau decât 100, în cazul reprezentării procentuale), ponderea spațiilor neutilizate e mare și nr. elevilor din școală este mai mic comparativ cu nr. mediu de elevi per școală la nivel de raion/țară, atunci este evidentă o utilizare neeficientă a spațiilor instituției educaționale.</p>		

INDICATORI	EXPLICAȚIE	MOD DE CALCUL / COMENTARII	PERIOADA DE REFERINȚĂ	SURSA DATELOR
Rata elev/ cadru didactic	<p>ȘCOALĂ: indicatorul este calculat prin raportarea nr. elevilor la efectivul de cadre didactice, iar la nivel de raion nr. total al elevilor se împarte la numărul total al profesorilor.</p> <p>ȚARĂ: datele pot fi preluate de la Biroul Național de Statistică.</p> <p>Dacă la nivel de școală la un profesor revin mai puțini copii comparativ cu nivelul mediu pe raion/ țară, iar această diferență este considerabilă, atunci acest fapt ar putea indica asupra unor cheltuieli salariale exagerate.</p>	N/A	an de studii	<p>RAION: Direcția Educație a Consiliului Raional, publicația statistică „Educația în Republica Moldova” preluat de pe site-ul Biroului Național de Statistică.</p> <p>ȚARĂ: publicația statistică „Educația în Republica Moldova” preluat de pe site-ul Biroului Național de Statistică.</p>
Dotarea cu calculatoare (nr. de calculatoare ce revin la elevi, nr. de calculatoare per școală)	Este binevenit ca acești indicatori să fie în creștere.	Nr. de calculatoare ce revin la 100 elevi = (Nr. de calculatoare :100)/(Nr. de elevi)	an de studii	<p>RAION: Direcția Educație a Consiliului Raional.</p> <p>ȚARĂ: publicația statistică „Educația în Republica Moldova” preluat de pe site-ul Biroului Național de Statistică.</p>
Structura cheltuielilor	RAION/ȚARĂ: se analizează structura aferentă cheltuielilor totale realizate de instituțiile educaționale.	N/A	an calendaristic	<p>RAION: baza de date a cheltuielilor publice BOOST, Direcția Educație a Consiliului Raional.</p> <p>ȚARĂ: baza de date a cheltuielilor publice BOOST.</p>
Performanța la examenele de absolvire (de la finele ciclului gimnazial/ bacalaureat)	Performanța este reprezentată prin rata de promovare și nota medie obținute la sesiunea de examene. Indicatorii dați reflectă nivelul cunoștințelor obținute de elevi.	N/A	an de studii	Raportul privind evaluările naționale preluat de pe site-ul Agenției Naționale pentru Curriculum și Evaluare.

FINANȚAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI GENERAL

Finanțarea învățământului general din Republica Moldova astăzi se efectuează în baza metodei costului standard per „elev ponderat”. În anul 2014 prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 868 din 08.10.2014 (intrat în vigoare de la 01.01.2015) s-a elaborat Regulamentul privind finanțarea instituțiilor de învățământ primar și secundar general în bază de cost standard per elev, întreținute din bugetele unităților administrativ-teritoriale de nivelul al doilea. Specificul acestei metodologii este reprezentată de o formulă unică care se aplică în baza plafonului de cheltuieli pentru toate instituțiile publice de învățământ primar și secundar general și de faptul că indică formarea și utilizarea unui fond pentru educația incluzivă conform anexei 3 la Hotărârea Guvernului nr. 868 din 08.10.2014.

Modalitățile de bază a finanțării învățământului preuniversitar sunt transferurile categoricale și transferurile categoricale complementare. „Transferuri categoricale – mijloace financiare, calculate în bază de cost standard per elev, alocate de la bugetul de stat la bugetele unităților administrativ-teritoriale de nivelul al doilea, cu titlu definitiv și în sumă absolută, în scopul finanțării instituțiilor de învățământ” (Anexa nr. 1 la Hotărârea Guvernului RM Nr. 868 din 08.10.2014). De la 1 ianuarie 2015, cea de-a doua categorie de transferuri (transferuri categoricale complementare) a fost anulată și nu se mai calculează.

FORMULA DE CALCUL

FORMULA DE CALCUL A TRANSFERURILOR CATEGORIALE

$$C = A \times N + B \times S$$

Formulele de calcul în baza cărora se face finanțarea învățământului preuniversitar în baza acestei metodologii corespund unor situații concrete pentru care se calculează luându-se în calcul numărul de elevi ponderați din instituția precizată. Pentru calcularea numărului de „elevi ponderați” au fost determinați coeficienții de ponderare: pentru elevii claselor I-IV – 0,75; pentru elevii claselor V-IX – 1,00; pentru elevii claselor X-XII – 1,22.

FORMULA DE CALCUL

FORMULELE DE BAZĂ A FINANȚĂRII ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PREUNIVERSITAR

Volumul alocațiilor pentru o instituție

$$V = (A \times N + B) \times K + R + I$$

În Republica Moldova sunt așa numite școli mici. Pentru aceste instituții de învățământ sunt destinate următoarele formule de calcul:

Volumul alocațiilor pentru școlile primare cu un număr mai mic sau egal de 41 de elevi ponderați

$$V = N \times (N1 \times A + B) / N1 \times K + R + I$$

Volumul alocațiilor pentru școlile gimnaziilor cu un număr de elevi mai mic sau egal cu 91 de elevi ponderați

$$V = N \times (N2 \times A + B) / N2 \times K + R + I$$

LEGENDĂ

V - volumul alocațiilor pentru o instituție de învățământ;
A - normativul valoric pentru un „elev ponderat”;
N - numărul de „elevi ponderați” dintr-o instituție de învățământ;
B - normativul valoric pentru o instituție de învățământ;
K - coeficientul unității administrativ-teritoriale, egal cu 0,95, care nu poate fi mai mic decât această valoare;
R - alocații repartizate unei instituții concrete din componența unității administrativ-teritoriale;
I - alocații repartizate unei instituții concrete din fondul pentru educație incluzivă;
N1 - pragul admis al numărului de elevi în instituție, 41 de „elevi ponderați”;
N2 - pragul admis al numărului de elevi în instituție, 91 de „elevi ponderați”;
C – suma transferurilor categoriale pentru toate instituțiile de învățământ din UAT;
S - numărul instituțiilor de învățământ ale unei unități administrativ-teritoriale.

STUDIU DE CAZ

Să luăm un exemplu de finanțare a unei instituții concrete de învățământ în baza costului standard per elev ponderat pentru anul bugetar 2020.

Volumul alocațiilor pentru anul 2020 la Liceul Teoretic „Olimp” din s. Puhăceni, r. Anenii Noi, cu un număr total de 358 de elevi, se calculează conform Anexei nr. 1 la circulara MF nr. 06/2-07 din 4 noiembrie 2019 normativul valoric per elev (A) = 13 247,0 lei, iar normativul valoric per instituție (B) = 714 837,0 lei, K=0,95.

Clasele I-IV: 184 elevi x 0,75 = 138 „elevi ponderați”

Clasele V-IX: 130 x 1,00 = 130 „elevi ponderați”

Clasele X-XII: 44 de elevi x 1,22 = 53,68 „elevi ponderați”

Numărul total de elevi ponderați (N) ≈ 322 „elevi ponderați”

Deci veniturile totale ale școlii pentru acest an vor constitui:

$$V = (A \times N + B) \times K + R + I = (13\,247,0 \times 322 + 714\,837,0) \times 0,95 + 0 + 0 = 4\,731\,352,45 \text{ lei}$$

FINANȚAREA EDUCAȚIEI INCLUZIVE

Cheltuielile pentru Educația Incluzivă sunt acoperite de Bugetul de Stat, cu excepția cheltuielilor legate de funcționarea SAP-ilor, care revine Unității Administrative Teritoriale (UAT) de nivelul II. În același timp, Administrația Publică Locală (APL) de nivelul I și II pot în mod voluntar să contribuie suplimentar la finanțarea educației din administrațiile respective.

Pentru anul 2019, în total pentru Educația Incluzivă au fost planificate circa 129.5 mil lei, din care 2.1 mil lei au fost pentru CRAP. Restul mijloacelor pot fi atribuite ca fiind alocate nemijlocit pentru prestarea serviciilor de educație incluzivă, deoarece Serviciile de Asistență Psihopedagogică (SAP) în principiu au funcții de prestator nemijlocit de servicii pentru copii și de asistență a educației incluzive în instituții de învățământ.

În circa 40% din instituțiile de învățământ primar, gimnazial și liceal sunt implementate (la diferite etape) serviciile educației incluzive, iar în instituțiile preșcolare circa 15% (Tabelul). Ponderea resurselor alocate nemijlocit instituțiilor fiind de circa 73% din total. Serviciile de Asistență Psihopedagogice sunt create în toate UAT de nivelul II și dețin o pondere semnificativă din resurse, circa 25%.

Planificarea resurselor pentru SAP-uri și CRAP are loc în baza structurilor de state limite aprobate prin HG 732/2013, 17 unități pentru CRAP și 10 pentru SAP. Astfel, în baza legislației privind salarizarea în sectorul public și necesarului de cheltuieli pentru întreținerea acestor instituții au fost planificate câte 724 mii lei pentru salarizare și 220 mii lei pentru întreținere. În ce privește finanțarea EI în instituțiile de învățământ, acestea au fost incluse în transferurile categoriale^[1] care depind de numărul de elevi ponderați.

Ținând cont de faptul că dimensiunile UAT de nivelul II sunt foarte diferite ca număr de elevi este evident că finanțarea SAP-urilor este locul unde poate avea loc o alocare ineficientă a mijloacelor financiare dedicate EI. După cum vom vedea din exemplul raionului Leova, Criuleni și Rîșcani, acest mod de repartizare a resurselor a dus la faptul că SAP-urile din aceste autorități au sarcini care depășesc cu mult atribuțiile și sarcinile acestora/ mult peste necesități. Volumul serviciilor oferit de SAP nu este bine ajustat nici la cadrul legal existent, nici la volumul de finanțare primit. Pentru moment nu există o informație agregată privind numărul copiilor cu CES, procesul de evaluare încă continuă și o situație mai clară privind numărul și structura acestor va fi ulterior.

[1] Modul de finanțare pentru anul 2014 puțin se deosebește de cel pentru 2019

Cheltuielile pentru educația incluzivă 2018 și 2019 (planificate)

CATEGORIE	2018	2019	
	P/G/L	P/G/L	PREȘCOLAR
Numărul de instituții de învățământ	1390	1332	1385
numărul de instituții	573	549	217
acoperire	41.2%	41.2%	41.2%
Serviciile de asistență psihopedagogică , mil lei	22.2	33	
Per SAP, întreținere	0.22	0.22	
Per SAP, salarizare personal	414	724	
Instituțiile de învățământ, mil lei	67.1	67.7	26.7
Cadrele didactice de sprijin	29.9	32	12.6
Centrele de resurse	37.2	35.7	14.1
costul unui centru de resurse	65	65	65
Total cheltuieli, mil lei	89.3	100.7	26.7

Totodată, din informațiile disponibile pe câteva raioane se poate constata că pentru învățământul primar, liceal numărul elevilor cu CES variază de la 3.8% până la 8.6% (Hâncești, Rîșcani) din numărul total de elevi, cu o situație similară și pentru învățământul preșcolar. Aceste date vorbesc despre o variație destul de mare a numărului de copii cu CES între raioane, ce în mod normal nu ar trebui să se întâmple decât situații excepționale (ex. zone defavorizate, minorități naționale etc).

În conformitate cu Regulamentul privind redirecționarea resurselor financiare în cadrul reformării instituțiilor rezidențiale^[1] există câteva prevederi privind determinarea costului serviciilor de educație incluzivă și modul de planificare a acestora. Esența acestor prevederi constă în următoarele:

- Este stabilit pachetul de servicii minime. Acesta constă din: (i) din Serviciul municipal/raional de Asistență Psihopedagogică și (ii) la nivel de instituție de învățământ din: (a) cadrul didactic de sprijin; (b) centrul de resurse pentru educație incluzivă; (c) suportul educațional în pregătirea temelor; (d) alimentație gratuită, manuale, conform legislației în vigoare. Pentru ambele servicii sunt descrise miniul de servicii care trebuie să fie puse la dispoziție după necesitate.
- Sunt stabilite normele didactice pentru Cadru Didactic de Sprijin (CDS) pentru 2 categorii de CES, 18 ore pentru 10 copii și 18 ore pentru 5 copii cu CES severe.
- Cheltuielile de întreținere pentru EI la instituții se estimează reieșind din „numărul de beneficiari și normativul de cheltuieli calculat pentru asigurarea serviciilor conform necesităților fiecărui beneficiar”.
- Cheltuielile prevăzute pentru EI la instituții acoperă funcționarea Centrului de Resurse și a CDS. Cheltuielile pentru dotarea CR se estimează în baza necesităților prevăzute în regulament și sunt incluse în volumul total de cheltuieli preconizate pentru instituțiile de învățământ.
- Cheltuielile de întreținere a CR se estimează în baza cheltuielilor medii anuale pe țară pentru un elev la întreținerea unei săli de clasă.

Pentru planificarea mijloacelor financiare, Direcțiile de Învățământ din UAT prezintă Ministerului Educației numărul copiilor propuși spre dezinstituționalizare și tipurile de servicii de EI. Ministerul Educației împreună cu Ministerul Muncii prezintă Ministerului Finanțelor numărul de beneficiari pe fiecare categorie, tip de serviciu și UAT. La rândul său MF estimează cheltuielile necesare pentru prestarea serviciilor de EI. Costul calculat pentru un beneficiar de EI se prezintă în indicațiile metodice la elaborarea proiectelor bugetelor UAT, furnizate de MF. La aprobarea bugetului UAT, cheltuielile indicative per beneficiar pot fi suplimentate în funcție de necesități, din contul veniturilor proprii ale UAT (p.71 și 72 din Regulament).

[1] HG nr 351 din 29.05.2012

Cheltuielile legate de SAP nu sunt expres menționate din ce surse sunt acoperite. Din p 65 al Regulamentului rezultă că la calcularea cheltuielilor salariale aferente unui beneficiar intră doar cheltuielile pentru CDS, chiar dacă din spiritul HG 351 și funcțiilor SAP, care se pot atribui aproape integral pentru prestarea de servicii pentru EI, ar rezulta să fie acoperite de la Bugetul de Stat (BS).

CENTRUL REPUBLICAN DE ASISTENȚĂ PSIHOPEDAGOGICĂ

În conformitate cu HG nr 732 din 16.09.2013 cu privire la Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică și Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică este stabilit efectivul limită al Centrului din 17 persoane. Centrul fiind finanțat de la Bugetul de Stat în conformitate cu regulile existente referitor la finanțarea instituțiilor publice și atribuțiile stabilite în Regulamentul CRAP aprobat prin HG nr 732. Centrul prin atribuțiile sale de fapt este instituția principală în raport cu EI. Chiar dacă Centrul nu este implicată în mod direct în procesul de planificare a finanțării EI, acesta are un rol extrem de important anume în gestionarea riscurilor legate de ajustarea cheltuielilor la cererea reală.

SERVICIUL DE ASISTENȚĂ PSIHOPEDAGOGICĂ

Cheltuielile pentru întreținerea Serviciilor de asistență psihopedagogică din subordinea direcțiilor de învățământ se „vor estima în baza actelor normative în vigoare și se vor asigura din contul resurselor financiare proprii”^[2]. Efectivul limită pentru SAP a fost stabilit la 10 unități^[3]. Ținând cont de faptul că dimensiunea unităților administrative de nivelul doi sunt diferite, se recomandă ajustarea numărului de personal după numărul de elevi ale UAT de nivelul 2. Cheltuielile legate de SAP sunt calculate reieșind din necesitatea de acoperire a cheltuielilor de personal și altor cheltuieli necesare pentru îndeplinirea atribuțiilor stabilite în Regulamentele SAP^[4] și în Regulamentul privind redirectionarea resurselor financiare în cadrul reformării instituțiilor rezidențiale aprobat prin HG nr. 351 din 29.05.2012. În acest context, este bine de menționat că în Regulamentul aprobat prin HG nr. 351, Serviciul municipal/raional de asistență psihopedagogică este inclus în pachetul minim de servicii de educație incluzivă. Astfel, chiar dacă în Regulament nu este expres menționat faptul finanțării acestui serviciu de la BS, în opinia noastră acest lucru reiese din spiritul HG 351 și a Regulamentului aprobat. Astfel, cerința din Normele emise de MF privind finanțarea SAP din resursele proprii ale APL, nu reflectă necesitățile existente.

Toate cheltuielile destinate în mod direct instituțiilor școlare pentru educația incluzivă se pot atribui ca fiind destinate prestațiilor de servicii de educație incluzivă.

[2] Norme metodologice privind elaborarea de către APL a proiectelor de buget pentru 2020, MF, p 40.5

[3] HG 732 (p. 4)

[4] Aprobat de Consiliile Raionale în conformitate cu prevederile Regulamentului - Cadru aprobat prin HG 732 din 16.09.2013

FINANȚAREA INSTITUȚIILOR DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR ȘI SECUNDAR GENERAL (PRIMAR, GIMNAZIAL, LICEAL)

Începând cu anul^[1] fiscal 2015, instituțiile publice de învățământ primar și secundar general sunt finanțate în bază de cost standard per elev în conformitate cu HG nr. 868 din 08.10.2019. Prin această HG sunt aprobate 3 regulamente:

- Regulamentul privind finanțarea în bază de cost standard per elev a instituțiilor de învățământ primar și secundar general din subordinea autorităților publice locale de nivelul al doilea;
- Regulamentul privind repartizarea și utilizarea mijloacelor financiare din componenta unității administrativ-teritoriale;
- Regulamentul privind formarea și utilizarea fondului pentru educație incluzivă.

De asemenea, pentru școlile mici din segmentul primar și gimnazial, alocațiile se determină conform unor formule speciale ce i-au în calcul specificul acestora însă păstrează aceeași abordare pentru componentele R și I.

„Fondul pentru educația incluzivă” pentru fiecare UAT de nivelul II este format din max 2% din transferurile categoriale. Se poate constata că „fondul pentru educația incluzivă” nu are indicată o regulă clară de stabilire pentru fiecare UAT, decât stabilirea plafonului de 2%. Deciziile privind alocațiile pentru EI pentru fiecare instituție din UAT se iau de UAT de nivelul II, având la bază numărul elevilor cu CES. Astfel, stabilirea limitei de 2% din transferurile categoriale pentru fondul de incluziune, precum și alocarea ”fondului pentru educația incluzivă” pe UAT de nivelul II (cu excepția plafonului) nu au reguli obiective de calcul, și probabil urmează să fie ajustate în timp.

[1] Pentru 2020 pentru educația incluzivă în școli, gimnazii și licee sau alocat 200,8 lei pentru fiecare elev, calculele fiind efectuate în baza datelor din 1 ianuarie 2019 ale Biroului Național de Statistică privind numărul copiilor în vârstă de la 7 până la 16 ani, înregistrați în fiecare UAT, majorat cu numărul elevilor claselor a X-XII, la situația din 1 octombrie 2017 (disponibil de facto la sfârșitul perioadei de gestiune) și diminuat cu numărul elevilor luat în calcul pentru școlile de tip internat (Normele metodologice privind elaborarea de către APL a proiectelor de buget pentru 2020, Ministerul Finanțelor, 2019). Aceste mijloace au fost menținute în cadrul transferurilor categoriale și pentru 2020 (Normele metodologice privind elaborarea de către APL a proiectelor de buget pentru 2020, Ministerul Finanțelor, 2019)

Astfel, se poate deduce că UAT de nivelul II este cel care trebuie să decidă în funcție de necesități asupra repartizării mijloacelor pentru EI pentru instituțiile de învățământ. De asemenea, din prevederile HG 868 se poate face concluzia că educația incluzivă este de fapt parte integrantă din sistemul educațional. În aceste condiții, în cazul când pentru o anumită UAT de nivelul II cheltuielile de 2% din transferurile categoriale nu ar fi suficiente, situația nu ar putea fi rezolvată decât din sursele proprii ale UAT de nivelul II. Acest lucru se datorează faptului că plafonul de 2% nu poate fi depășit.

O chestiune importantă, care nu este foarte clar specificată în HG 868 se referă la faptul dacă o anumită instituție de învățământ poate depăși limita de 2%. Indirect, prin menționarea formării coeficientului K, ar rezulta că acest lucru nu este permis. În aceste condiții rolul UAT de nivelul II se restrânge, acesta de fapt nu poate distribui în mod eficient fondul pentru Educația Incluzivă, constituit ca 2% din transferurile categoriale. După cum a fost menționat mai sus există o mare variația a numărului de copii cu CES pe instituții de învățământ. Astfel, este foarte probabil ca la unele instituții de învățământ din cauza numărului mare de copii cu CES necesarul de cheltuieli să fie mai mare decât cel stabilit prin limita de 2%, în același timp în altele să fie sub 2%. Prin urmare, acordarea dreptului APL de nivelul II de a distribui fondul de EI pe instituțiile de învățământ din aria de responsabilitate fără a ține cont de limita de 2% pe instituții ar fi binevenită. Aceasta ar da posibilitate ca APL să poată gestiona banii mai eficient, totodată sporind și calitatea serviciilor.

FINANȚAREA EI ÎN INSTITUȚIILE DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREȘCOLAR

Finanțarea instituțiilor preșcolare are loc prin transferuri speciale de la BS către UAT de nivelul întâi. Acestea, pentru 2020 au fost calculate în baza cheltuielilor aprobate de către autoritățile APL pentru anul 2019, fiind excluse cheltuielile capitale (reparațiile capitale și investițiile capitale) și ajustate cu majorările salariale. Pentru anul 2019, pentru asigurarea serviciilor de educație incluzivă (centre de resurse pentru educație incluzivă și cadre didactice de sprijin) în conformitate cu HG 351, „cheltuielile pentru instituțiile preșcolare au fost suplimentate cu 200,9 lei pentru fiecare copil în vârstă de 3-6 ani, în baza datelor Biroului National de Statistică”.^[2]

FINANȚAREA EI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL EXTRAȘCOLAR

Finanțarea învățământului extrașcolar este efectuat prin transferuri speciale de la Bugetul de Stat către UAT respective, de nivelul I sau II în funcție de competențe. Pentru acest tip de instituții nu au fost prevăzute cheltuieli pentru EI.

CONCLUZII

La moment nu există prevederi cum se va finanța EI în alte instituții din învățământul general, decât cel cuprins în HG 868, adică cel primar, gimnazial și liceal. Finanțarea instituțiilor preșcolare a fost majorată din 2019 cu 176.9 lei pentru copil în baza datelor statistice, iar pentru învățământul extrașcolar nu au fost alocate resurse pentru EI;

De asemenea, există o discrepanță legală între asigurarea învățământului obligatoriu, care cuprinde învățământul preșcolar și se finalizează cu învățământul liceal sau învățământul profesional tehnic secundar și post secundar și cu obligația statului stipulată în Cod privind asigurarea accesului persoanelor cu CES doar în învățământul general.

Finanțarea EI a instituțiilor de învățământ primar și general secundar (gimnazial și liceal) are loc în 2 nivele. Din Bugetul de Stat se alocă la UAT de nivelul II transferuri categoriale calculate în bază de cost standard per elev conform HG 868.

Din aceste transferuri UAT II în funcție de numărul elevilor cu CES poate să constituie un fond pentru educația

[2] Norme metodologice privind elaborarea de către APL a proiectelor de buget pentru 2020, Ministerul Finanțelor, 2019.

incluzivă în sumă de până la 2% din transferurile categoriale. UAT II este cea care decide în bază de numărul elevilor cu CES în fiecare instituție de învățământ volumul de mijloace financiare pentru EI. Totodată, nu există o prevedere expres prin care s-ar stipula o limită a componentelor pentru EI destinată unei instituții de învățământ anume, însă indirect mai curând rezultă că acestea de asemenea nu ar trebui să depășească 2% din transferul de care beneficiază instituția dată. Nivelul de 2% este unul arbitrar, nu are nici un indicator sau regulă prin care a fost stabilit, însă reflectă un nivel care ar putea servi ca un început.

Această formă de finanțare presupune o corelație puternică între numărul elevilor ponderați dintr-un UAT II și copii cu CES, lucru ce nu este cunoscut.

Repartizarea fondului pentru educația incluzivă este prevăzută a fi în funcție de numărul elevilor cu CES. Totodată, aceasta este o prevedere prea generală și necesită o detaliere într-o metodologie separată. Modalitatea aplicată fiind mai curând o formă temporară de finanțare până la elaborarea unor reguli de alocare și evaluarea necesităților. La alocarea mijloacelor pentru EI este important nu doar considerarea numărului copiilor cu CES ci și tipul CES din care face parte. Un alt moment este că un singur copil cu CES poate avea mai multe necesități. Un impediment în elaborarea normelor de finanțare este și faptul că la moment nu se cunoaște suficient de exact forma de educație incluzivă aplicată în instituțiile de învățământ. Sunt mai multe chestiuni ce urmează a fi precizate referitor la cum se va realiza incluziunea: Dacă toate școlile, grădinițele vor avea servicii de incluziune? Dacă vor exista sau nu instituții de învățământ obișnuite specializate în lucru cu anumite CES? Dacă, părinții vor avea dreptul să opteze școala obișnuită sau specială? De asemenea, este necesar de clarificat până unde sau în ce măsură cadrele didactice din școlile obișnuite vor deveni cei care vor implementa incluziunea și în ce măsură aceasta va afecta bugetul lor de timp? Abordarea prin care cheltuielile pe incluziune se reduc doar la CDS și Centrul de resurse, în condițiile actuale probabil nu este corectă în totalitate. În general, din tot mecanismul de implementare a EI, nivelul implementării în instituțiile de învățământ este cel mai puțin clar.

CDS are un rol de bază în facilitarea incluziunii școlare a copiilor cu CES din structura personalului de suport, sarcina căruia este asigurarea asistenței psihopedagogice a copiilor. Instituirea posturilor de CDS este acțiunea 13 și din Planul strategic pentru dezvoltarea educației incluzive, care prevede ca către anul 2018 să fie în total în Î 25 CDS. CDS reprezintă o resursă importantă în instituția de învățământ pentru elevul cu CES/dizabilități, cât și pentru cadrele didactice și părinții acestora:

- facilitează și susține incluziunea școlară a copilului cu CES/dizabilități
- realizează activități de recuperare educațională, individuală și de grup în CREI
- asistă copiii cu CES în cadrul orelor și în pregătirea temelor pentru acasă

Salarizarea CDS se realizează în baza a două hotărâri de guvern:

- HG 351 din 29.05.2012 care prevede normarea activității CDS (35 ore pentru 10 copii/elevi cu dificultăți ușoare și medii de învățare sau pentru 5 copii/elevi cu dizabilități severe/asociate integrați în instituțiile educaționale)
- HG 868 din 08.10.2014 /Anexa 3 la HG nr.868 din 08.10.2014 p. II Destinația FEI spt. 7 /

Decizia privind nivelul de finanțare a EI în instituțiile de învățământ din UAT II aparține autorităților UAT II. Aceasta este în conformitate cu principiile de descentralizare, sporește eficiența și eficacitatea resurselor alocate pentru EI. Modelul de finanțare a EI în Moldova pentru instituțiile de învățământ primar, gimnazial și liceal este în principiu un model mixt în bază de „input” și „în baza serviciilor prestate”. Reiterând faptul că fiecare model are avantajele și dezavantajele sale, în baza analizei rezultatelor finanțării pentru mai multe țări s-a făcut concluzia că pentru finanțarea la nivel regional modelul „în baza serviciilor prestate” este preferabil^[3]. În special, dacă acesta este complementat cu modelul „în bază de rezultate”.

În același timp modul de finanțare a EI în instituțiile de educație timpurie, este unul ce nu permite alocarea eficientă a resurselor și nici oferirea unor servicii calitative și orientate la cerere.

Nu este univocă situația privind finanțarea SAP-lor. În normele MF pentru formarea bugetului pentru 2015 există o prevedere precum că acestea sunt finanțate din surse proprii a UAT II. Este o chestiune fundamentală, care este

[3] Financing of Special Needs Education. European Agency for Development in Special Needs Education. Editor: Cor J.W. Meijer, 1999

necesar de clarificat. Finanțarea din sursele proprii ale UAT II are avantajul că UAT II va avea o motivare pentru asigurarea eficienței funcționării SAP. Totodată, există riscul că în anumite UAT să nu existe suficienți bani pentru crearea unui SAP funcțional. Funcționarea eficientă a SAP-ilor este legată de problema adaptării la volumul de servicii. Nu este bine atunci când 2 raioane cu număr diferit de copii au aceleași cheltuieli de susținere a SAP. În cazul finanțării din surse proprii UAT II motivația APL va fi ajustarea acestor cheltuieli, iată de ce este bine ca acestea să fie finanțate de APL. Riscul privind subfinanțarea poate fi diminuat prin activitatea corespunzătoare a instituțiilor de învățământ și CRAP.

Educația incluzivă este o politică a statului, care se regăsește în numeroase acte normative, strategii, legi și planuri de acțiuni care prevede integrarea în școlile generale a copiilor cu întârzieri în dezvoltare, deficiențe de auz, dizabilități de văz, retard mintal și cu dizabilități, inclusiv severe.

Obiectivul strategic 2 se referă la crearea, la nivel de raion și instituție de învățământ a structurilor și serviciilor de suport multidisciplinar și conține 14 activități.

Dezvoltarea rețelei de servicii de suport s-a realizat în conformitate cu Programul de dezvoltare a educației incluzive în RM pentru anii 2011-2020, care prevede că pentru asigurarea EI, la nivel de comunitate sunt dezvoltate diferite tipuri de servicii:

- de suport educațional și non-educațional (educațional – adaptări și modificări curriculare, asistență educațională, psihologică, logopedică, CDS;
- non-educațional (reabilitare fizică, protecție/asistență socială, asistență medicală, alimentație);
- de asistență specializată (transport specializat, deplasare și accesibilizare).

STUDIU DE CAZ

În cele ce urmează să vedem dacă FEI acoperă aceste necesități de bază. Așa cum numărul CDS este direct dependent de numărul copiilor cu CES și gradul acestora de dizabilitate, vom porni de la o analiză a evoluției numărului copiilor cu CES și cel al CDS aferente asigurării acestei necesități, după exemplul raionului LEOVA.

În raionul Leova, FEI, constituia la 1 ianuarie 2020 1, 5 milioane lei, sumă care nu a crescut semnificativ din 2017. Numărul copiilor cu CES este și el unul relativ stabil.

Fondul pentru Educație incluzivă în raionul Leova, 2017 - 2020

AN	SUMA
2017	1143,2 mii lei
2018	1235,2 mii lei
2019	1273,3 mii lei
2020	1547,0 mii lei

Acest fond trebuie să acopere conform legii finanțarea CDS și CREI.

Dinamica unităților CDS raportat la numărul de copii, 2013-2017

CATEGORIE	2013	2014	2015	2016	2017
Număr copii cu CES	131	174	206	214	211
Unități CDS	13,5	15,75	19,5	20,25	21,25

Problema asigurării cu unitățile necesare de CDS a apărut la începutul anului 2018 (ianuarie)

CATEGORIE	Decembrie, 2017	Ianuarie, 2018
Nr. copii CES	211	211
Unități de CDS	20,5	17,75 (neacoperirea a 2,75 unități de CDS comparativ cu anul precedent)

După cum putem observa, pentru anul 2018 FEI constituia 1235,2 mii lei, și permitea salarizarea a 17,75 un. CDS, necesitatea fiind (conform HG 351) de 23 un. (diferența de 5,25 unități) pentru a asigura educația de calitate pentru toți copiii. Situația a continuat să se înrăutățească, după cum se observă în tabelul următor.

Finanțarea CDS din FEI, necesități versus situația reală

AN	ELEVI CU CES	ELEVI CU DIZABILITĂȚI	DIN EI CU GRAD SEVER	UNITĂȚI CDS ACOPERITE DIN FEI	UNITĂȚI CDS NECESARE	DEFICIT
2017	211	42	19	20,5	23,0	-2,5
2018	207	51	18	17,75	22,7	-4,95
2019	224	46	20	16,45 (+2,25 CR)	24,4	-7,95 /-5,7 (2,25 acoperite de CR)
2020	213	58	24	14,4	23,7	-9,3 (-999,12 mii lei)

Pentru o imagine mai clară, putem face această analiză și la nivelul instituțiilor, după cum urmează:

INSTITUȚIE	Nr. elevi	Nr. elevi cu grad de dizabilitate certificați	Nr. elevi cu grad de dizabilitate sever	Unități CDS	
				Necesar	Deficit
LT„M. Eminescu”, Leova	22	9	4	2,6	1,2
LT„L. Blaga”, Iargara	9	3	1	1,0	0,5
LT„Gr. Vieru”, Borogani	5	3	2	0,75	0,25
LT„C. Spătaru”, Leova	13	3	-	1,3	0,75
LT„M. Viteazul”, Tomai	9	3	1	1,0	0,5
Gimnaziul Cupcui	30	4	2	3,2	2,5
Gimnaziul Filipeni	18	5	1	1,9	1,7
Gimnaziul Sîrma	9	-	-	0,9	0,5
Gimnaziul Tigheci	12	3	3	1,5	0,75
Gimnaziul Sărățica Nouă	11	3	2	1,3	0,75
Gimnaziul Sărățeni	6	3	2	0,8	0,25
Gimnaziul Sărata Nouă	7	3	1	0,8	0,5
Gimnaziul Colibabovca	1	1	1	0,25	0,25
Gimnaziul Vozneseni	3	3	2	0,5	0,5
Gimnaziul Tochile Răducani	16	2	-	1,6	0,75
Gimnaziul Borogani	12	2	-	1,2	0,75
Gimnaziul Beștemac					
Gimnaziul Hănășenii Noi	5	1	-	0,5	0,25
Gimnaziul Covurlui	7	3	3	1,0	0,5
Gimnaziul Ceadâr	5	2	-	0,5	0,5
Gimnaziul Cazangic	12	2	-	1,2	0,75
Gimnaziul Orac	-	-	-	-	-
Total	213 elevi	58	24	23,8	14,4

CONSTATĂRI

Numărul elevilor cu CES este relativ stabil, corespunzător insuficiența unităților de CDS nu e determinată de o creștere bruscă a numărului elevilor cu CES. În același timp se atestă o descreștere anuală a numărului CDS

Datorită micșorării FEI de la 01.01.2019 a fost necesar de a micșora unitatea de CDS:

- În 12 instituții cu 0,25 un.

- În 3 instituții cu 0,5 un.

FEI este insuficient pentru instituirea unităților necesare de CDS, iar în rezultate FEI existent în raion nu acoperă necesitățile pentru salarizarea CDS necesare și nici crearea și dotarea cu materiale și echipament a CREI existente. Acest lucru are loc din mai multe motive: majorarea salariilor CDS, lucru care nu s-a reflectat și în formulă și micșorarea numărului de copii în raion, de care depind direct volumul transferurilor categoriale și formarea FEI.

ANALIZA NECESITĂȚILOR EDUCAȚIEI INCLUZIVE - REZULTATELE CHESTIONARULUI

Analiza independentă a executării cheltuielilor pentru educația incluzivă (anii 2018-2020) pentru 3 raioane și analiza privind indicatori non financiari/ identificarea nevoilor

În scopul colectării datelor calitative cu privire la modul de executare a cheltuielilor pentru educația incluzivă la nivelul instituțiilor de învățământ, în cadrul proiectului a fost elaborat un chestionar și diseminat printre instituțiile relevante, identificate cu ajutorul partenerilor din societate civilă din raioanele analizate în proiect.

Deoarece în două din raioane analizate (Criuleni, Rîșcani) date calitative secundare care au putut fi utilizate pentru analiză în scopul proiectului erau disponibile, chestionarul a fost repartizat către 24 de instituții din raionul Leova.

În total au fost recepționate 17 răspunsuri. În chestionar au fost formulate întrebări de ordin general, cât și întrebări pentru colectarea datelor cantitative la nivelul instituției.

ÎNTREBĂRI DE ORDIN GENERAL

Nivelul de implementare

În ceea ce privește nivelul de implementare a incluziunii educaționale a copiilor cu CES în instituția de învățământ, majoritatea răspunsurilor oferite de către respondenți sunt pozitive, indiferent de anul în care instituția de învățământ a devenit una incluzivă, acest factor nefiind unul determinant în ceea ce privește nivelul de implementare. Totuși, instituțiile care implementează de cel mai mult timp CES sunt cele care raportează cel mai înalt nivel de implementare (a. 2008). Majoritatea răspunsurilor denotă un nivel mediu de implementare.

Acțiuni pe termen scurt și mediu necesare

La acest capitol, mai mult de jumătate de respondenți au accentuat necesitatea alocării resurselor financiare mai mari, în mod particular pentru creșterea unităților salariale ale personalului (specializat dar și de suport) care interacționează cu copii cu necesități speciale.

Alte răspunsuri s-au referit și la (1) asigurarea familiilor cu echipament IT, (2) suport logistic (asigurarea CREI cu mobilier, rechizite, materiale și alte necesități pentru a asigura confortul copiilor de a se odihni, relaxa, pregăti temele), (3) programe de dezvoltare a capacităților pentru pregătirea cadrelor didactice de sprijin cu programe specializate cum ar fi: autism, probleme de auz, boli acute neurologice etc., (4) programe pentru pregătirea specialiștilor ca logoped, psiholog, kinetoterapeut.

Una din instituțiile chestionate a menționat necesitatea pentru reconceptualizarea activităților SAP, transformarea acestuia din organ de control în domeniul educației incluzive, în unul de prestare a serviciilor de educație incluzivă, instituția de învățământ fiind locul incluziunii sociale a copiilor cu CES.

** În acest sens, este important să menționăm legătura vizibilă dintre opiniile cu privire la acțiunile necesare și durata perioadei de timp de implementare a educației incluzive – cu cât perioada de implementare este de durată mai lungă, cu atât accentul este plasat pe calitatea serviciilor pentru copii cu CES și asigurarea unui proces educațional centrat pe copil. La fel, instituțiile care au o experiență mai mare de implementare a CES au o înțelegere exactă cu privire la domeniile în care ar trebui să fie finanțate (din nou, pe servicii de calitate dar și un proces educațional mai calitativ).

Cele mai stringente necesități ale sistemului educațional

Din cauza diversității răspunsurilor primite, vom reflecta în această analiză răspunsurile oferite integral:

1. Dotarea centrelor de resurse, alimentarea acestor copii

2. *“Chiar dacă sunt deja ani buni de când s-a realizat incluziunea, profesorii încă nu reușesc să lucreze eficient la clasa atât cu copii cu CES cât și cu ceilalți din clasă asigurându-le ghidare diferențiată la toți. Prea multe obligații i s-au atribuit unui cadru didactic a cărui menire principală este să transmită cunoștințe pe disciplinele de studii pentru elevii cu potențial ridicat, mediu și mai scăzut. Și în dependență de nivelul de incluziune dar sunt copii pentru care statul în banca 45 de minute la oricare disciplină care necesită un efort intelectual e mult, chiar dacă cadru didactic îi acorda 15-20 min acest copil oricum ca să mă exprim să înțelegeți „nu-i trebuie matematica, informatica s.a., el trebuie să-și formeze deprinderi elementare de a se orienta în viață și acest lucru îl poate face un CDS special care să lucreze numai cu elevii cu astfel de necesități de incluziune. Cei cu un potențial „ușor ridicat,, să lucreze doar cu domeniul la care ei se pricep cel mai bine și îi provoacă interes și plăcere.”*

3. Specialiști pe domeniul educației incluzive

4. Asigurarea cu TIC a acestor elevi, conectarea la rețeaua de internet.

5. (1) Lipsa cadrelor didactice de sprijin pregătite conform standardelor în domeniu, (ne bazăm pe pensionari) care necesită și o bună pregătire digitală;

6. (2) instituțiile de învățământ nu sunt pregătite și nu dispun de posibilități de lucru cu copii cu afecțiuni de sănătate grave (probleme de auz, boli neurologice grave)

7. (3) comunitatea, necătând la companiile locale, raionale republicane, nu este tolerantă față de copii cu CES

8. Materiale auditive, materiale didactice, chinestezice

9. Alimentarea elevilor cu cerințe educaționale speciale.

Aspectele care în mod evident sunt considerate importante sunt alimentarea elevilor cu CES, accesul la TI pentru a putea studia în regim online, programe de pregătire și instruire a personalului didactic și non didactic care interacționează cu elevii cu CES.

În continuare, observăm că o barieră în implementarea CES este lipsa de intoleranță la nivel de comunitate, față de copii cu CES.

Este cadrul normativ și administrativ - suficient pentru a implementa educația incluzivă cu asigurarea unui grad înalt de calitate pentru copii cu CES?

La această întrebare, observăm, per general, un echilibru între răspunsurile afirmative și cele negative. Perioada de implementare a educației incluzive în instituțiile de învățământ nu joacă un rol foarte important, or, răspunsuri pozitive sunt și printre instituțiile cu experiență, dar și printre cele care implementează acest concept de mai mulți ani.

Modificările considerate necesare în cadrul normativ și administrative sunt legate de eficiența sistemului – sunt recomandate prevederi mai mult aplicative și mai puțin teoretice, este solicitată revizuirea cadrului normativ în scopul instituționalizării unor programe de instruire profesională.

Modificări/amendamente necesare în politica de stat cu privire la implementarea la nivel de instituții educaționale a educației incluzive

Au fost prezentate următoarele necesități în vederea revizuirii și ajustării politicii cu privire la educația incluzivă:

- a) motivarea financiară a cadrelor de sprijin;
- b) politici de incluziune a copiilor cu CES în societate (nu există un mecanism de monitorizare a experiențelor acestor copii după absolvirea instituției de învățământ);
- c) campanii de sensibilizare a populației în scopul schimbării atitudinii față de copii cu CES
- d) dezvoltarea serviciilor de suport;
- e) mai multe (și diverse) mecanisme și instrumente de suport financiar a educației incluzive;
- f) parteneriate mai eficiente (între autorități, între autorități și organizații specializate, între actorii societății civile în domeniu etc.);
- g) o viziune mai clară a procesului de implementare și realizare a obiectivului 4 din Agenda de Dezvoltare 2030 – garantarea unei educații de calitate, incluzive și echitabile și promovarea oportunităților de învățare de-a lungul vieții.

Necesitățile financiare reale (estimativ) anuale

La această întrebare au fost doar 3 răspunsuri cu estimări financiare specifice – 50 000, 30 000 și 2000 lei/anual.

La recomandările elaborate, este important să fie adăugate și informații primite de la instituțiile de învățământ cu privire la necesitățile lor de finanțare.

Astfel, au fost expuse propuneri de dezvoltare a programelor alternative pentru elevii cu CES (care să fie bazate mai mult pe deprinderi de viață și competențe în corespundere cu capacitățile individuale a fiecărui copil cu CES, să fie antrenați și în alte activități, relevante nivelului lor de dezvoltare, orientate spre dezvoltarea capacităților lor de a se descurca independent și a se integra în societate după absolvirea școlii).

Este, de asemenea, menționat nivelul scăzut de finanțare, dar care oricum este exclusiv orientat spre salarizarea cadrelor didactice. Sunt necesare alocări și pentru infrastructură - întreținerea centrelor, reparații, dotarea centrelor corespunzător etc.

DATE GENERALE CU PRIVIRE LA RESPONDENȚI

1. Considerăm că instituțiile respondente sunt reprezentative, deoarece experiența acestora este una diversă, din perspectiva experienței de implementare a educației incluzive. Astfel, printre respondenți sunt instituții care sunt incluzive din anul 2008 până în anul 2016. Per general, instituțiile respondente au devenit instituții de învățământ incluzive în 2008, 2013, 2012, 2011, 2014, 2016, și 2010.

2. Din perspectiva înmatriculării primilor copii cu CES, putem vedea că majoritatea instituțiilor au avut printre copii (instituții preșcolare) și elevi (instituții școlare) persoane cu necesități speciale din același an în care au devenit partea a sistemului de instituții de învățământ incluzive.

3. Pentru a efectua o analiză comparativă a datelor colectate la nivelul fiecărei instituții, tabelul de mai jos reflectă răspunsurile respondenților:

Anul în care instituția a devenit incluzivă	Anul în care a fost luată decizia cu privire la alocări bugetare pentru instituție	Înmatricularea primilor copii/elevi cu CES	Numărul de copii cu CES în instituție	Perioada de timp în care instituția a beneficiat de alocări bugetare
2008	2013	2008	8	6 ani
2013	2014	2013	15	din 2013
2012	2012	2019	2	0
2011	2014	2013	6	2 ani
2014	2013	2014	22	2014 - prezent
2016	2016	2010	1	nu a beneficiat
2010	nu a beneficiat	2013	23	2016 - prezent

4. Atestăm că o parte din instituțiile de învățământ (cca 30%), deși implementează de mai mult timp educația incluzivă, nu cunosc detalii cu privire la sumele exacte anuale care sunt alocate în scopul implementării educației incluzive.

5. Din răspunsurile care au oferit unele informații exacte, deducem că alocările financiare pentru instituția/iile care au înmatriculați un număr mai mare de copii cu CES sunt mai mari (de ex., la 22 de elevi, sunt alocări de 168 000 lei anual pentru 2020 și 2021, iar pentru instituțiile cu 2, respectiv, 6 elevi cu CES, alocările sunt mai reduse – 50 000 lei și respectiv, 35 000 lei).

6. În ceea ce privește cadrul administrativ și normativ pentru reglementarea acestui domeniu, majoritatea răspunsurilor sunt pozitive – există regulamente cu privire la metodologia de repartizare a resurselor financiare către instituțiile incluzive.

7. Totuși, din răspunsuri, este evident că respondenții nu sunt familiarizați cu metodologia respectivă – a fost menționat mecanismul de 2% din bugetul raional, însă majoritatea respondenților au declarat că această decizie aparține autorităților locale sau că decizia este luată conform Hotărârii Guvernului care reglementează acest mecanism.

8. În ceea ce privește autoritatea centrală sau locală care are mandatul de a lua decizii cu privire la modul de alocare, cantitatea de resurse alocate și modul de repartizare a resurselor financiare pentru instituții de învățământ incluzive, respondenții au indicat exclusiv autoritățile locale – consiliul raional, consiliul local, SAP.

La nivelul necesităților instituțiilor de învățământ, următoarele necesități au fost identificate, care trebuie să fie acoperite din alocările bugetare:

- a) suport metodologic,
- b) consiliere,
- c) asigurare cu utilaj a elevilor cu deficiențe de auz, văz,
- d) construcții,
- e) instruire și educație,
- f) materiale necesare,

g) necesitățile unu copil/elev cu CES, în funcție de motivul incluziunii acestuia/acesteia.

Următoarele răspunsuri vor fi prezentate în funcție de numărul de respondenți care au selectat variantele de răspunsuri:

1. Cele mai stringente necesități din perspectiva implementării depline a cerințelor stabilite pentru funcționalitatea unei instituții de învățământ incluzive

1.1 Necesitățile de resurse umane - 8

1.2 Necesități logistice - 7

1.3 Necesități de infrastructură (dacă există) - 0

1.4 Necesități de instruire pentru personalul existent - 2

2. Cele mai mari provocări în procesul de îndeplinire a criteriilor și cerințelor (standarde) pentru funcționarea unei instituții de învățământ incluzive

2.1 Provocări ce țin de infrastructură școlară - 14%

2.2 Provocări aferente acoperirii cu personal - 14%

2.3 Provocări în comunicarea cu părinții copiilor cu CES care frecventează școala –(57%)

2.4 Alte provocări – 14%

3. Principalele obstacole în asigurarea funcționalității instituției de învățământ din perspectiva asigurării implementării educației incluzive

3.1 Obstacole instituționale – (30%)

3.2 Obstacole de ordin normativ și administrativ – (70%)

CALITATEA EDUCAȚIEI INCLUZIVE

În ceea ce privește necesitățile cele mai importante din cadrul instituțiilor, instituțiile respondente au fixat câteva priorități esențiale care trebuie asigurate, pentru a asigura un nivel minim de calitate în domeniul educației incluzive, după cum urmează:

a) salariu decent cadrului de sprijin,

b) un orar mai flexibil elaborat pentru copiii/elevii cu CES (mai puține ore teoretice, reducerea obligativității să asiste la toate orele),

c) specialiști în domeniul educație incluzive,

d) asigurare cu echipament IT și asigurarea unei conexiuni la internet la domiciliu,

e) introducerea (în statele de personal) a unității de psiholog școlar,

f) pregătire/instruirea resurselor umane,

g) suport financiar sporit.

TRANSPARENȚA ÎN PROCESUL DECIZIONAL. PARTICIPAREA

Participarea în procesul decizional

În ceea ce privește rolul instituției de învățământ la procesul de luare a deciziilor cu privire la alocațiile financiare, atestăm că acest instrument este unul utilizat foarte puțin, răspunsurile indicând că rolul instituției este de a evalua elevii/copii din instituția de învățământ și, ulterior, de a solicita alocații, de a raporta cu privire la numărul de copii/elevi cu CES din cadrul instituției sau modul de repartizare a sumei alocate pe articole.

Totodată, observăm o implicare foarte redusă a instituțiilor de învățământ la luarea deciziilor la nivelul APL. Astfel, un singur respondent a declarat că participă permanent la procesul de luare a deciziilor, un alt respondent a declarat că a participat o singură dată la acest proces (instituție devenită incluzivă în anul 2014). Restul respondenților au declarat că nu au participat niciodată la acest proces.

Această tendință se menține și în ceea ce privește nivelul de discreție a școlii (instituției de învățământ incluzive) cu privire la deciziile de alocare a resurselor financiare respective, cu doar un respondent care a declarat că instituția de învățământ are un rol hotărâtor în acest sens.

Tabelul de mai jos reflectă sumele indicate de către instituțiile de învățământ ca fiind repartizate în scopul implementării educației incluzive, domeniile prioritare care sunt acoperite de aceste resurse, comparativ cu percepția instituției cu privire la nivelul de acoperire (real) a necesităților ei și domeniile prioritare care sunt acoperite de aceste resurse.

RESURSE FINANCIARE ANUALE REPARTIZATE	DOMENIILE PRIORITARE ACOPERITE DE ACESTE RESURSE	NIVELUL DE ACOPERIRE A NECESITĂȚILOR INSTITUȚIEI DE ÎNVĂȚĂMÂNT DIN RESURSELE ALOCATE
2021 68000 APL pentru salariu, din proiecte peste 130000	Salarii, materiale didactice și utilaje	70%
n/a	Materiale didactice	n/a
0	n/a	n/a
24000 lei	Salariul cadrului de sprijin	30%
74 mii lei și actual la suma de 168 mii lei	Salariu	60%
Nu am beneficiat	Nu cunoaștem	n/a
n/a	n/a	n/a

În ceea ce privește acoperirea domeniilor secundare (care se acoperă financiar după utilizarea resurselor pe domeniile prioritare), un singur respondent a declarat că sunt alocate unele resurse pentru activități extracurriculare. Un alt respondent a declarat că nu sunt acoperite alte cheltuieli decât cele indicate, iar restul – nu cunosc despre capacitatea de a acoperi și alte domenii decât cele pentru care sunt alocate resurse, strict în baza deciziei autorității.

Implicarea părinților și/sau a asociațiilor de părinți în procesul de luare a deciziilor cu privire la implementarea educației incluzive

Majoritatea respondenților au declarat că nivelul de implicare a părinților în procesul de luare a deciziilor este unul foarte redus.

Printre recomandările sugerate la acest capitol este colaborarea fructuoasă cu părinții copiilor cu CES, stabilirea parteneriatelor (la nivel de instituție, nu doar la nivel de APL) cu Asociațiile Obștești și alte organizații specializate în domeniu.

Pentru a accentua percepția instituțiilor de învățământ cu privire la modul în care un nivel de transparență mai înaltă ar putea fi în beneficiul educației incluzive, ca și proces, tabelul de mai jos prezintă răspunsurile la întrebările despre (1) status quo – ce avem la moment în domeniul asigurării transparenței și (2) dacă un nivel de transparență mai înalt va spori capacitatea instituțiilor de învățământ incluzive de a implementa educația incluzivă.

RESPECTAREA PRINCIPIULUI DE TRANSPARENȚĂ ÎN PROCESUL DECIZIONAL	RĂSPUNSURI LA ÎNTREBAREA DACĂ TRANSPARENȚĂ MAI ÎNALTĂ VA SPORI CALITATEA EDUCAȚIEI INCLUZIVE
da	da
nu știu	da
nu	da
nu	da
nu cunoaștem	da
nu	da
nu cunoaștem	da

NECESITĂȚILE INSTITUȚIONALE

În această parte a chestionarului, întrebările au fost axate pe implementarea la nivel de instituție de învățământ individuală.

Per general, funcționalitatea unor alte servicii sociale (ex.: asistența psihopedagogică) în procesul de implementare a educației a fost apreciată drept un element cu impact pozitiv, totuși, comentariile respondenților se bazează mult și pe necesitatea dezvoltării unor curricule individuale pentru copii cu CES, adaptate la necesitățile dar și capacitățile lor.

Printre provocările cele mai mari la nivel instituțional în cooperare/colaborarea cu respectivele servicii, următoarele aspecte au fost evidențiate:

- a) asigurarea deplasării părinților și copiilor ce au nevoie de consiliere
- b) procesul de consiliere online (și accesul la egal la astfel de servicii)
- c) organizarea seminarelor în regim online
- d) probleme instituționale (cooperare slabă și defectuoasă în instituție de învățământ și servicii specializate)
- e) atitudinea pedagogilor și a părinților față de copii cu CES.

La nivelul necesităților de dezvoltare a sistemului de cooperare dintre școli și alte servicii, respondenții au menționat necesitățile cele mai stringente la acest moment:

- tabere de odihnă sau locuri pentru relaxare pentru copii/elevii cu CES
- instruirea pe aspecte practice a cadrelor didactice
- parteneriate și colaborare cu alte instituții și organizații din domeniu
- menținerea permanentă a colaborării cu SAP
- proiecte comune între instituții

- mai multe proiecte de susținere a instituțiilor de învățământ incluzive.

La nivelul barierelor principale ale copiilor cu CES în ceea ce privește frecventarea școlii, următoarele aspecte au fost menționate de respondenți:

- reticența de a colabora (părinți – pedagogi)

- lipsa transportului specializat

- copii cu CES din familii social vulnerabile sunt adesea victime ale indiferenței părinților.

Totodată, în ceea ce privește necesitățile specifice fiecărei instituții, respondenții au indicat aspectele prezentate mai jos:

- asigurarea cu psiholog și logoped ,

- infrastructură necesară pentru copii cu CES (veceu, ascensor etc.) (reparația clădirilor pentru a se încadra în cerințele cu privire la copii cu CES),

- cadrul de sprijin al educatorului,

- mai multă responsabilitate din partea unor părinți.

PROCESUL DE MONITORIZARE ȘI EVALUARE A IMPLEMENTĂRII EDUCAȚIEI INCLUZIVE

La întrebarea cu privire la gestionarea și implementarea mecanismului de monitorizare și evaluare a calității de implementare a educației incluzive la nivelul instituțiilor de învățământ incluzive, 100% din respondenți au declarat că acest rol revine autorităților de stat.

În ceea ce privește instrumentele care au fost în procesul de monitorizare și evaluare a calității de implementare a educației incluzive la nivelul instituțiilor de învățământ incluzive, au fost expuse următoarele:

- evaluarea stării de bine a copiilor și a progresului personal individual

- PETT – raportul de evaluare complexă a dezvoltării copilului

- Acordarea asistenței educaționale în cadrul orelor și în CREI

- Chestionare, prezență la ore și la activități, convorbiri și interviuri individuale.

În ceea ce privește indicatorii cu privire la implementarea educației incluzive, au fost menționate după cum urmează:

- competențele cadrelor didactice, modul în care sunt dotate cabinetele de resurse

- starea de bine și progresul copiilor,

- executarea PEI

- modul în care au fost stabilite și cum funcționează relațiile cu părinții, cu SAP cu societatea civilă etc.

Alte comentarii s-au referit la rapoartele de evaluare și reevaluare a elevilor.

Din total, 30% din respondenți au menționat că sunt la curent cu privire la existența unui mecanism clar, aprobat printr-un act administrativ (nivel central, raional sau local) care este aplicat în procesul de alocare a resurselor financiare la nivelul instituțiilor de învățământ incluzive. Majoritatea au declarat că nu cunosc despre un astfel de act administrativ.

**Alianța ONG-urilor active în domeniul Protecției
Sociale a Copilului și Familiei (ASPCF)**

str. Serghei Lazo nr. 40, et. 2, of. 10, MD-2004
Mobil: +373 60 52 21 22
office@aliantacf.md
Tel/Fax: +373 (22) 92 21 31

www.aliantacf.md

